

Islamofobi i Sverige

Föredrag i ABF-huset 11 oktober 2010 av Mohammad Fazlhashemi, professor vid Institutionen för idé- och samhällsstudier vid Umeå universitet inom ramen för serien Muslimer i fokus.

Samtalsledare Kurdo Baksi.

Det är den som har makten som bestämmer vem som är ”den andre”. Det var slutsatsen i Mohammad Fazlhashemis föredrag om islamofobi som han byggde under med en rad studier, både svenska och utländska. Självt är han författare till boken ”Vems islam?” där olika riktningar inom islam behandlas. Att ämnet är eldfångt visades av att Fazlhashemi blev avbruten flera gånger av folk i publiken som ville opponera mot hans beskrivning, både när det gällde fördomar mot muslimer men även när det gällde jämförelser med exempelvis antisemitism. Opponenterna fick dock vänta med sina invändningar och frågor tills föredraget var klart.

Fazlhashemi inledde med den officiella definitionen av islamofobi som innebär en intolerant syn på islam och muslimer, jämförbar med rasism, främlingsfientlighet och antisemitism. Här finns en ogrundad fientlighet som brukar omfatta alla muslimer och hela islam utan några försök att se skillnader mellan människor. Men muslimer är ingen ras och inget folk eller någon nation, påpekade Fazlhashemi, utan muslimerna utgör en mycket heterogen grupp människor i många olika länder. Ändå försöker de som uppfattar islam som ett hot etablera ett renodlat vi-dom-tänkande utan att ta hänsyn till de stora skillnader som återfinns bland muslimer. Men det är inte bara direkt hatiska personer som utsätter muslimer för diskriminering utan detta sker på många olika sätt i samhället genom verbala påhopp, segregering, problem på bostads- och arbetsmarknaden osv vartill kommer de rena hatbrott som drabbar muslimer.

Islamofobi är emellertid ingenting nytt utan kan härledas tillbaka ända till korstågen mellan 1090 och 1280. Föreställningarna från den tiden om islam som ”utan civilisatoriskt värde” och utan förmåga att förädla människans karaktär återfinns i historieböckerna långt in i vår egen tid. I denna tradition är islam själv problemet, en primitiv religion som helst borde försvinna. Man bortser då från det faktum att när västerlandet valde Jerusalem före Aten på 3-400-talet var det araberna som tog över och förvaltade det antika arvet och som sedan förmedlade detta till väst under renessansen, påpekade Fazlhashemi. I stället håller man fast vid att islam och muslimer utgör ett religiöst, socialt och ekonomiskt hot och att invandrare med denna bakgrund utgör en tärande del av befolkningen i väst.

Fazlhashemi ville emellertid samtidigt framhålla att det är viktigt att komma ihåg att terrorgrupper har begått hemska handlingar i islams namn med 9/11 2001 som det stora exemplet – det är lagbrott som måste fördömas om inte debatten helt ska låsas fast, sade han.

Han berättade också om den litterära genre som kallas Eurabien-litteratur och som handlar om hur muslimer i Europa i själva verket är dödgrävare av europeisk kultur. Först snyltar de på vår välfärd, sedan tar de över vår världsdel av rent demografiska skäl eftersom de får mycket flera barn än kristna. Den sudanholländska islamkritikern Ayaan Hirsi Ali har liknat islam vid en bacill, en sjukdom som måste bekämpas ”likt tyfoid”, något hon inte är ensam om. Människor med den uppfattningen betraktar islam och muslimer i Europa som en tickande bomb. Det är bara en tidsfråga då Europa inte kan stå emot längre utan kommer att erövrats av islam och dess anhängare. Denna uppfattning återfinns inte bara hos populisterna och högerextremisterna utan kan även spåras i medierna, inom populärkulturen, i delar av politikerkåren, inom delar av frikyrkan, hos enskilda individer och hos vad som brukar kallas NIMBY, dvs bland personer och grupper som säger sig inte vara emot muslimer – bara de inte slår sig ner i närheten av där man själv bor. De får finnas men bara någon annanstans. Denna inställning aktualiseras ständigt när det gäller moskébyggen.

I Sverige har islamofobin fått sitt mest klara uttryck i SD-ledare Jimmy Åkessons artikel i Aftonbladet före valet med rubriken ”Muslimer är vårt största utländska hot”. I undersökningar

av toleransen i Sverige svarar cirka ¼ att programledare i TV inte bör bära slöja och att slöja inte bör användas i skola eller på arbetsplats. Ungefär lika stor andel tycker inte att muslimer ska ha rätt att bygga en moské. Men återigen – islamofobin är ingenting nytt utan återfinns bland annat i skolböcker från 1800-talet och långt in på 1960-70-och 80-talen, visar en avhandling. Först på senare tid har bilden av islam korrigerats i svenska skolböcker. Så sent som 2003 sade en känd liberal att moskéer kunde vara ett säkerhetshot och att islam kunde ses som en ödesfråga med stark smittoeffekt i Sverige. Främmande böne- och andra ritualer fördömdes. Denna uppfattning lanserades mer eller mindre ord för ord på 1930-talet, men då riktade man sig mot judar, upplyste Fazlhashemi. Han tog också upp de många skämtteckningar som visar juden respektive muslimen som en smutsig typ vars orenhet kommer sig av umgänge med djävulen. I utkanten av detta synsätt finns de som förordar ren segregation som en ”lösning” på problemet, en uppfattning som också underblåses av vissa muslimer själva som ansluter sig till occidentalism, kulturessentialism och sharialagstiftning, sade han. Och påminde återigen om att man måste skilja mellan extremisternas bombdåd och islam som kulturellt och religiöst mångskiftande fenomen.

Fazlhashemi fick frågan om han såg Jan Björklunds senaste utspel om kristendomens särställning i religionsundervisningen i skolan som ett utslag av islamofobi vilket han inte gjorde. Andra frågor gällde om det inte fanns en befogad rädsla för det expansionistiska islam och om inte reaktionen mot rondellhunden m m var överdrivna. Att ett 40-tal muslimska länder gemensamt opponerat mot FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och lanserat en alternativ muslimsk variant i stället fann han ”problematiskt”. Det enda man kunde göra var att visa på de många muslimska debattörer som också kritiserar och ifrågasätter detta i sina egna länder, sade han – men det är bekymmersamt, upprepade han. Vad beträffar reaktionen på Vilks rondellhund och Mohammedkarikatyrerna måste man försöka se bakom reaktionerna och förstå det underläge ur vilket protesterna uppkommit, menade han. De har inte fötts ur intet utan ur många förödmjukelser under lång tid.

Någon i publiken menade att den förhärskande världsbilden i väst är den vite mannens bild och drabbar kvinnor lika hårt som exempelvis muslimer. Ursprunget är kolonialismen och västvärldens patriarkala tradition. Mohammad Fazlhashemi avslutade med att säga att bilden av ”den andre” inte ligger fast utan ändras hela tiden. Samma person kan definiera både icke-vita personer och kvinnor som ”den andre”. Den som har makten bestämmer vem som är ”den andre”, sade han.

Kerstin Vinterhed